בחוקותי

א. אין התחלת פרשתינו איז רש"י מעתיק פון פסוק „אם בחקותי תלכו" און איז מפרש: „יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו [1] הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה".

דער מקור פון דעם פרש"י איז תו"כ [2] — אבער וויבאלד אז רש"י בפירושו (וואס איז ע"ד הפשט, פשש"מ) ברייננט פון דרשות רז"ל נאר דארט וואו ס'איז דא א הכרח דערויף אין פשוטן של כתובים (כמדובר כמה פעמים), מוז מען זאגן אז אט דער פירוש פון תו"כ וואס רש"י ברייננט דא איז מוכרח אין פשטות הבנת הכתוב.

דערמיט איז אויך מובן פארוואס רש"י דארף דא ברענגען די גאנצע אריכות „יכול זה קיום המצות כשהוא אומר וכו'", און ער איז זיך ניט מסתפק מיט'ן עצם הפירוש אז „אם בחקותי תלכו" מיינט „עמלים בתורה", ווארום דעמאלט וואלט געווען א נתינת מקום צו אנ־נעמען אז דאס איז דער פשוט'ער טייטש פון „בחקותי תלכו" — און דאס איז ניט אויסגעהאלטן, ווייל דער טייטש פון בחקותי (בדרך כלל) איז — מצות, דעריבער מוז רש"י מקדים זיין „יכול — די ערשטע סברא איז אז דאס מיינט — קיום המצות", נאר היות אז קיום המצות שטייט שוין (ווייטער) אין פסוק, איז פון דעם מוכח אז די (פריערדיקע) ווער־טער „אם בחקותי תלכו" מיינען ניט קיום המצות, נאר „עמלים בתורה".

ס'איז אבער ניט מובן:

א) רש"י באוואונדערט אז דא איז „בחוקותי" ניט „מצות" נאר „תורה", האט ער געדארפט מעתיק זיין פון פסוק „אם בחוקותי" און מפרש זיין „יכול אילו המצות כשהוא אומר ואת מצותי הרי מצות אמורין" — ניט מער.

ב) די קשיא ווערט נאך שטארקער: אין תו"כ (מקור פרש"י) שטייט טאקע „יכול אילו המצות" און רש"י איז משנה דעם לשון און שרייבט „קיום המצות".

ג) מוז מען זאגן אז רש"י באוואונדערט אויך א צווייטע זאך, אין קיום המצות: עמלים (בתורה) — דארפ'ן פארשטיין: פון „ואת מצותי תשמרו" האט מען בלויז די ראי' אז „בחקותי" מיינט ניט מצות, נאר תורה — פון וואנעט איז דער הכרח אז עס מיינט „עמלים בתורה"[3]?

---

1) כ"ה בדפוס ראשון דרש"י, וברוב הדפוסים שלפנינו. ובכמה דפוסים מוסיף „וגו'". ובדפוס שני דרש"י ובכמה כת"י רש"י כשהוא אומר „ועשיתם אותם". וכ"ה בראי"ם וברוב מפרשי רש"י. ובתו"כ (מקור פרש"י): כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. וראה לקמן הערה 4.

2) בפרש"י „שתהיו עמלים בתורה" — בתו"כ „להיות עמלין בתורה", משנה רש"י ללשון נוכח „שתהיו עמלים" מתאים ללשון הכתוב „תלכו".

3) בגו"א, דברי דוד ומשכיל לדוד (ועוד) פ" שהוכחת רש"י היא מל' „תלכו" שמתאים רק בעמל תורה (ולא בעשיית — קיום — מצות) אבל• [נוסף לזה שלא נזכר הוכחה זו בפירושו אפילו ברמז]

---

1) בדפוס ראשון וא' מכת"י רש"י: שיהו. וכ"ה בראי"ם.

•) ועוד: הרי מצינו ל' תלכו בנוגע לעשי' „ובחוקותיהם לא תלכו" (אחרי יח, ג. וראה פרש"י שם) אבל ראה פרש"י שם, ד"ה „ללכת בהם".

ד) אויף „ואת מצותי תשמרו" איז רש"י מפרש: „הוו עמלים בתורה ע"מ לשמור ולקיים". ולכאורה, איז דאך דאס אין סתירה צו דעם וואס רש"י זאגט פריער „כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור", אז „ואת מצותי תשמרו" מיינט קיום המצות (און ניט א פרט אין אופן לימוד התורה — ער זאל זיין „ע"מ כו"[1]?

ב. דער ביאור אין דעם:

תלמוד תורה איז איינע פון די תרי"ג מצות; און ווי דער בן חמש למקרא ווייס דאס אויך פון דעם וואס אויף לימוד התורה מאכט ער יעדער פרימארגן די ברכה „אשר קדשנו במצותיו". ולפי"ז איז פארשטאנדיק פארוואס מ'קען ניט מפרש זיין אז „בחקותי תלכו" מיינט לימוד התורה, ווארום לימוד התורה איז אין כלל פון מצות, בלייבט דאך ווידער די שאלה „הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו"?

דערפון איז רש"י מכריח אז „בחקותי תלכו" מוז מיינען (ניט לימוד התורה סתם, נאר) א פרט נוסף אין לימוד התורה, וואס מ'קען אים ניט וויסן פון „מצותי תשמרו", ווייל אויך אן דעם פרט איז מען מקיים די מצוה פון תלמוד תורה, און דאס דריקט אויס דער ווארט „תלכו" — ניט סתם „תשמרו" (מקיים זיין), לערנען תורה.

אין וואס פאר אן אופן קען מען מוסיף זיין אין לימוד התורה, וואס אויך אז דער הוספה פעלט ניט אין דעם „תשמרו", אין קיום מצות תלמוד תורה? אויב אין כמות — אין צוגעבן זמן אין לימוד התורה, איז דאס אלס דער זעל־בער אופן הקיום, דער זעלבער „תשמרו" — בדוגמת קיום מצות „והי' לך לאות על ידך" — צי דאס איז א קורצער זמן אדער א ליינגער זמן — איז דאס אלץ דער זעלבער „והי' לך". מוז מען דעריבער זאגן, אז וואס אונטערשטרייכט „(אם בחקותי) תלכו"[2] ניט סתם „תשמרו" — א הוספה אין איכות פון דעם קיום לימוד התורה — עמלים בתורה, וואס דאס ווערט ניט נכלל אין „מצותי תשמרו", וויבאלד אז תשמרו איז מען מקיים אויך דורך לערנען ניט אין אן אופן פון עמל.

ג. עפי"ז ווערט אבער שווער דער סדר הענינים אין פסוק: וויבאלד אז „מצותי תשמרו" איז כולל דעם קיום פון מצות ת"ת אין אן אופן פון סתם לימוד, למגרס, האט עס דאך געדארפט שטיין אין פסוק פריער, פאר „בחקותי תלכו",

---

אדרבא מל' רש"י: יכול זה קיום המצות כשהוא אומר . . הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים כו', מוכח: א) שבפשטות „בחקותי תלכו", פי' קיום המצות, ולא תורה, וכמש"כ ברע"ב כאן. ב) ההוכחה ש„בחקותי תלכו" הוא (לא רק לתורה אלא גם) עמלים בתורה הוא מזה ש„קיום המצות אמור כו'".

4) ברא"ם (וברוב מפרשי רש"י) מפרש שקיום המצות נאמר ב„ועשיתם אותם", ו„אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו" תרוויהו ביהיו „עמלים בתורה" קמיירי אלא דחד מינייהו בסתם עמלים וחד מינייהו בעמלים על מנת לשמור ולקיים. אבל זהו לפי גרסתו בפרש"י כשהוא אומר „ועשיתם אותם". והרי בכמה דפוסים הובא בפרש"י „ואת מצותי תשמרו" (כנ"ל הערה 1).

נוסף לזה, גם לפי הגירסא שלפנינו ופי', אי"מ: א) דהו"ל לרש"י להעתיק בתחילת פירושו גם „ואת מצותי תשמרו" (או עכ"פ לרמוז ב„וגו'"), שהרי בא להוכיח ולפרש שגם „ואת מצותי תשמרו" הוא בלימוד התורה [ובפרט דב„ואת מצותי תשמרו" שייך יותר „יכול זה קיום המצות" מאשר ב„אם בחקותי תלכו"], ב) מנ"ל דגם „ואת מצותי תשמרו" הוא בעמלים ע"מ לשמור ולקיים ולא לימוד (סתם) ע"מ לשמור ולקיים.

5) להעיר מפרש"י עה"פ התהלך לפני (לך יז, א). ובפרשתנו (כו, יב) והתהלכתי בתוככם.

אזוי איז דאָך דער סדר הלימוד בפשטות: פריער דארף זיין דער לימוד למיגרס און ערשט דערנאָך קען זיין דער עמל בתורה — לימוד בעיון [6] (מען קען דאָך ניט אנהייבן מיט פארטיפן זיך באלד בעיון, איידער מ'לערנט ניט פריער אין אן אופן — למיגרס). היינט פאַרוואָאס שטייט פריער „בחקותי תלכו" און דערנאָך „ואת מצותי תשמרו"?

וואלט מען געלערנט אז דער טייטש פון „בחקותי תלכו" איז לימוד התורה סתם, און „מצותי תשמרו" איז מעשה המצות, וואלט געווען מובן פאַרוואָאס דאָס שטייט פריער פאַר „ואת מצותי תשמרו", ווייל נאָר „תלמוד מביא לידי מעשה" [7], וכמובן בפשטות אז כדי צו ויסן וואָס צו טאָן און ווי אזוי צו טאָן דארף מען פריער לערנען, אבער בשעת מען לערנט אז „בחקותי תלכו" מיינט „עמל תורה", קען מען שוין לכאורה ניט מסביר זיין אז דערפאַר שטייט פריער „בחקותי תלכו" ווייל דאָס איז א תנאי מוקדם וואָס ברייגט צו „ואת מצותי תשמרו" — (מעשה המצות) —

ווייל „לידע את המעשה אשר יעשון" איז ניט נויטיק דער אופן הלימוד דוקא פון „עמל תורה"; אויף צו ויסן דעם דין הלכה למעשה איז מספיק לימוד למיגרס אין די ספרי הלכה וכו' [8].

דערפון גופא איז רש"י מכריח אז דאָס איז א פרט אין עמלים בתורה, אז (ניט בלויז דער לימוד למיגרס דארף זיין מיט דער כוונה לשמור ולקיים, נאָר) אויך דער „עמלים בתורה" דארף זיין ע"מ לשמור ולקיים.

און אויף דעם ברייגט רש"י „כמו שנאמר [9] ולמדתם אותם ושמרתם לעשות־תם", אז לימוד התורה — בלי חילוק, כולל אויך עמלים [10] בתורה — דארף זיין „ע"מ לשמור ולקיים".

ולפ"ז איז מובן, אז דאָס וואָס רש"י זאָגט „הוו עמלים בתורה כו'" בנוגע צו „מצותי תשמרו" איז קיין סתירה ניט צו דעם וואָס ער זאָגט פריער אז „מצותי תשמרו" מיינט קיום המצות — ווייל רש"י'ס פירוש דא איז (ניט אויף די וועריאנטן „ואת מצותי תשמרו", נאָר) אויף „אם בחקותי תלכו" [11]: פריער פאַרטייטשט רש"י די וועריאנטן אליין, אז זיי מיינען „שתהיו עמלים בתורה", און דערנאָך — דעם טעם פאַרוואָאס זיי שטייען פאַר „ואת מצותי תשמרו", ווייל דער עמלים בתורה דארף זיין „ע"מ לשמור ולקיים" [12].

---

6) ראה שבת סג, א. ע"ז יט, א.

7) קדושין מ, ב. ב"ק יז, א. מגילה כז, א.

8) להעיר (ע"ד ההלכה) מב' השיטות בפסקי הלכות (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב קו"א סק"א): דעת הרמב"ם שאפשר לפסוק מתוך הלכה פסוקה בלי ידיעת הטעמים, ודעת הרא"ש וכו' שצריך לידע הטעמים דוקא. אבל גם בשביל ידיעת הטעמים אינו מוכרח שיהי' עמלים בתורה דוקא. ולהעיר מהוריות בסופה.

9) ואתחנן ה, א. ובדפוס ראשון ליתא סיום פרש"י: כמו שנאמר כו'.

10) להעיר שבכתוב שם כבר נאמר לפני זה שמע ישראל אל החוקים גו' — היינו הידיעה סתם.

11) היינו שזה בא בהמשך לפירושו „אם בחקותי תלכו", אלא שמעתיק בתוך פירושו ל' הכתוב „ואת מצותי תשמרו" לבאר למה מקדים „בחקותי תלכו", כנ"ל בפנים. ו„הבחור הזעצער" לא הבחין בזה — וכבכ"מ עד"ז — והפרידו בד"ה בפ"ע.

12) וכפל הל' בכתוב „ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם" (ראה לעיל הערה 4) אינה קושיא ע"פ פשש"מ, כי בא בהמשך אחד ולתוס' חיזוק (וכדמודגש גם בהל' „ועשיתם אותם", ולא „ועשיתם את מצותי" (וכיו"ב)), וכמו שמצינו כמ"ם. וראה אחרי יח, ד־ה. ובפרש"י שם, ה. ועפ"ז יומתק כפל הל' בפרש"י „לשמור ולקיים".

ע"ד ההלכה י"ל „ואת מצותי תשמרו" מל"ת „ועשיתם" — מצות עשה, וכמו שכתב בק"א לתו"כ. כלי יקר. ובכ"מ. אבל ע"ד הפשט — הוא כמו בכתוב

ד. מען דאַרף נאָך אָבער פאַר־שטיין:

פון לשון רש"י „יכול זה קיום המצות" איז מוכח, אַז בפשטות וואָלט מען גע־דאַרפט לערנען אַז „בחקותי תלכו" מיינט קיום המצות, נאָר מצד דעם הכרח פון („הרי קיום המצות אמור" אין) די וויטערדיקע ווערטער „ואת מצותי תשמרו", מוז מען לערנען אַז דער פירוש פון „אם בחקותי תלכו" איז — עמלים בתורה.

איז ניט מובן:

עס איז דאָך ידוע, אַז אין מצות זיינען דאָ כמה סוגים (עדות, חוקים און משפטים) און דער סוג חוקים איז די מצות וועלכע זיינען גזירת המלך, ווי רש"י האָט שוין פריער מפרש געווען אין פרשת אחרי [13] — און וויבאַלד אַזוי שטעלט זיך די שאלה: מען קען דאָך דאָ לערנען בפשטות, „בחקותי" מיינט די מצות אין סוג פון „חוקים" [14], וואָס זיינען העכער פון שכל (אַזוי ווי חוקים ווערט געטייטשט בכו"כ מקומות שבתורה), און „מצותי תשמרו" איז כולל די מצות שע"פ שכל (משפטים).

בפשטות קען מען ענטפערן, אַז אויב מיט'ן וואָרט מצותי איז דער פסוק אויסן נאָר איין סוג פון מצות — משפטים — וואָלט ער ניט באַנוצט דעם לשון „מצותי" (אָ שם כולל פאַר אַלע מצות) נאָר דעם לשון „משפטי", אַזוי ווי מען גענפינט עס אין פסוק [15] „אלה החוקים והמשפטים והתורות", אז בשעת ער וויל מפרט זיין באַזונדערע סוגים פון מצות, רופט ער אָן דעם סוג מצות (שפעטער) מיט'ן שם פרטי „משפטים", און ניט מיט'ן נאָמען „מצות" סתם — און ווי־באַלד דאָ זאָגט דער פסוק דעם לשון „מצותי" איז אָ ראי' אַז ער מיינט אַלע מצות [16];

איז עס אַבער לכאורה ניט קיין תירוץ מספיק, ווארום מען געפינט אין אָ פריערדיקן אָרט וואו דער פסוק טיילט פאַנאַנדער די מצות לסוגיהם: „עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורתי" [17]

— און רש"י איז דאָרט מפרש: „מצותי — דברים שאילו לא נכתבו ראויין הן להצטוות", וואָס דאָס מיינט משפטים. „חקותי — דברים שיצה"ר ואוה"ע משיבין עליהם". „ותורותי — להביא תורה שבע"פ" (אַז „ותורותי" לשון רבים מיינט תורה שבכתב און תורה שבעל פה) —

זעט מען דאָך פון דעם, אַז אפילו ווען דער פסוק זאָגט לשון „מצות" סתם, ווי־באַלד ער רעכנט דערביי אויך „חוקים", מיינט ער מיט ביידע לשונות צוויי סוגי מצות — האָט מען דאָך אַזוי גערעכנט איינלערנען אויך בנדו"ד [18] ?

ה. איז דער ביאור אין דעם: דער וואָרט „מצות" איז מלשון ציווי — זיי זיינען ציוויים פון דעם אויבערשטן. איז מובן אַז דער נאָמען דאָ איז מתאים בלויז בנוגע די מצות פון נאָך מ"ת [18*],

---

שמביאו רש"י לראי' „ושמרתם לעשותם" — מתאים לפשש"מ כאן: ועשיתם אותם — „מצותי" האמורים לפני זה.

13) שם, ד.

14) להעיר מספורנו כאן.

15) פרשתנו כו, מו.

16) וכן כתב במלבי"ם כאן.

17) תולדות כו, ה.

18) להעיר שגם בואתחנן (ו, ב) נאמר „לשמור את כל חקותיו ומצותיו", אבל שם הר"ז בא בהמשך להפסוק שלפנ"ז „וזאת המצוה החוקים והמשפטים", ועד"ז שם ה, כח. ואכ"מ.

18*) ראה לקמן הערה 21.

וואָס דעמאָלט האָט דער אויבערשטער אַנגעזאָגט אַלע מצות. אַבער פאַר דעם ציווי פון אויבערשטן ביי מתן תורה, איז דאָך באָם סוג מצוות אויף וועלכען מען זאָגט „אשר שמע אברהם גו״ — ניט געווען די מציאות פון דעם ציווי[19]. קומט דאָך אויס אַז דער לשון „מצותי״ וואָס שטייט ביי אברהם אבינו, פאַר מ״ת, קען ניט מיינען מלשון ציווי הקב״ה, וויבאָלד כנ״ל, ס׳איז נאָך געווען פאַר דעם זמן הציווי.

דעריבער מוז מען דאָרטן לערנען אַז „מצותי״ מיינט די ענינים וועלכע זיינען „ראויין להצטוות״ דאָמאָלט שוין עפ״י שכל[20]; און זיי ווערן אַנגערופן מיט׳ן נאָמען מצות, דערפאַר וואָס שכל איז שוין מצַוה אויף זיי[21].

---

19) משא״כ „תורותי״ — שהייתה גם קודם שניתנה למטה.

20) וא״צ לדוחק (הכי גדול ע״ד הפשט) — שנקראו כן אז ע״ש שעתידין להצטוות.

21) אין להקשות למה לא פי׳ רש״י „מצותי״ — שנצטווה כו׳ מצות בני נח (ראה ספורנו שם. ובחזקוני על דרך הפשט . . הן שבע מצות ב״נ), או מצות מילה (כברשב״ם וחזקוני שם) שנצטוו אברהם (וגם במ״ש „שמע אברהם בקולי״ פרש״י „שנסיתי אותו״ ולא מצות שנצטווה), כי ב„עקב אשר שמע אברהם בקולי גו״ מבאר הטעם להברכות שלפנ״ז — ואהי׳ עמך ואברכך . . עד והתברכו בזרעך כל גויי הארץ — שהוא מפני המעלות מיוחדות של אברהם „אשר שמע אברהם גו״, וא״כ א״א לפרש דהכוונה לד׳ מצות בני נח וכו׳, שהרי אינה מעלת אברהם דוקא, כי כל (ועכ״פ כו״כ מ)אנשי דורו קיימום. וכדמוכח גם מזה שענשו את אנשי שכם על זה שעברו על א׳ מז׳ מצות ב״נ (ראה רמב״ם ספ״ט מהל׳ מלכים. ובפרש״י וישלח לד, ז: שהאומות גדרו עצמן מן הערויות. וראה לקו״ש ח״ה ע׳ 150, 155 ואילך. ושנ״נ). ומטעם זה אין מעלה וחידוש בזה שקיים מצות מילה כיון שנצטווה ע״ז (וראה אגה״ק סכ״א). — נוסף ע״ז „שמצותי״ — ה״ז ל׳ רבים.

ולכן מפרש כל הפסוק בדברים שרק אברהם קיימם ומעצמו • שלא נצטווה, וגם ב„שמע אברהם בקולי״, מפרש (לא דבר שנצטווה אלא) „כשנסיתי אותו״. וראה מפרשי רש״י שם.

22) וכ״ה גם בפי׳ הפנימי דמצוה מל׳ צוותא וחיבור (לקו״ת בחוקותי מה, ג. ובכ״מ) שלאחר מ״ת זהו תוכן הכללי דכל המצות, הצוותא וחיבור דנברא וברוא (ראה בארוכה לקו״ש ח״ז ע׳ 30 ואילך), משא״כ לפני מ״ת מכיון שהי׳ לפני ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו למטה (שמו״ר פי״ב, ג. תנחומא וארא טו), הרי לא הי׳ הצוותא וחיבור דנברא וברוא — ופשיטא דלא בז׳ מצות בני נח שענינם הוא רק בשביל ישוב העולם (ראה לקו״ש ח״ה ע׳ 159 ואילך).

וזהו הטעם ב„ינה של תורה״ שבפרש״י שלא פירש בפ׳ תולדות „מצותי — ז׳ מצות ב״נ״, כי לפני מ״ת א״א לומר מצותי מל׳ צוותא וחיבור דנברא וברוא.

• ועפ״ז צ״ל שמ״ש רש״י בד״ה מצותי „כגון גזל ושפיכת דמים״ — ה״ז „כגון״ ודוגמא (הכי בולטת) לזה „שראויין הן להצטוות״, אבל אין כוונתו שזה „מצותי״ (כבר נצטוו מהשם). ובלא״ה מוכרח הוא, דאל״כ הו״ל לרש״י לפרש בקיצור „מצותי — ז׳ מצות בני נח״.

ולהעיר אשר מפרש״י עה״פ נח (ט, ד ואילך) משמע דס״ל — ע״פ פשוטו ש״מ — דרק ע״ז **נצטוו ב״נ בפירוש**, ועונש קין ודדור המבול וכו׳, הי׳ מפני „שראויין להצטוות״, שהשכל מחייב זה — ולכן נקרא עוון, רע, חמס, השחית, וכיו״ב, או בזה שהגדירו עצמן.

וההכרח ע״ז — שלא מצינו ציווי השם ע״ז — בפשוטו ש״מ. ולכן גם לא הביא דרז״ל (סנה׳ נו, ב) עה״פ ויצו ה״א גו׳ (בראשית ב, טז), כי אינו ע״ד הפשט. — ולהעיר מהל׳ שם „מנהני מילי״ (ז׳ המצות) משמע דכתוב הנ״ל הוא המקור היחידי.

ועיין **פרש״י** עה״פ (ב, כד) בפרשת **אדה״ר: רוה״ק** כו׳ **בני נח** כו׳. וראה וישלח לב, לג. ובפרש״י משפטים (כד, ג): **ואת כל המשפטים**. ז׳ מצוות שנצטוו ב״נ כו׳. ואכ״מ.

„בחוקותי" — וואָס שטייט אין זעלבן פסוק — וועלכע זיינען אויך ציווי השם, און ווערט געמיינט בלויז דער סוג פון משפטים — נאָר מ'דאַרף לערנען אַז „מצותי תשמרו" גייט אויף אַלע מצות, ובדרך ממילא דאַרף מען אַננעמען אַז „בחקותי תלכו" מיינט עמלים בתורה.

ו. דער ביאור בכל הנ"ל בפנימיות הענינים:

הגם אַז רש"י הכרח — אַז „אם בחקותי תלכו" מיינט „עמלים בתורה" — איז ניט פון לשון בחקותי גופא, נאָר פון ווייטער: „כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור", פונ־דעסטוועגן דאַרף מען זאָגן, אַז דער ענין פון „עמלים בתורה" איז מרומז אויך אין דעם לשון „בחקותי תלכו".

[וואָרום „ותורה אור" [23]: אַלע ענינים פון תורה זיינען אין אַ ליכטיקן אופן און זיי באַלייכטן יעדער זאָך, און דאָס מיינט כמובן, אַז תורה (ועאכו"כ תורה שבכתב [24]) איז געשריבן געוואָרן אין אַז אופן אַז דער תוכן הכתוב זאָל זיין ליכטיק; אויב דער וואָרט „בחקותי" וואָלט כלל ניט געוויזן אויף תורה (נאָר — אויף מצות), וואָלט דאָן אַנשטאָט דעם לשון „בחקותי" געשטאַנען „בתורתי" אַדער „בתורתי", וואָס דריקט אויס קלאָר דעם מכוון תורה. וויבאַלד אַבער אַז תורה האָט אויסגעקליבן דוקא דעם לשון „בחקותי", איז מוכרח אַז דוקא אין דעם לשון איז מודגש דער ענין פון עמלים בתורה].

ז. צו פאַרשטיין ווי אַזוי דער לשון בחקותי (וועז עס ווערט באַנוצט אויף לימוד התורה) דריקט אויס דעם ענין פון עמל תורה, דאַרף מען פריער מסביר זיין אַ פרט אין דעם תוכן פונעם תואר „חוקים" וואָס ווערט באַנוצט בשייכות צו מצות.

ס'איז ידוע, אַז חוץ דעם נאָמען מצות, וואָס איז אַ שם כללי פאַר אַלע מצות, כנ"ל, האָט יעדער סוג פון מצות אַ באַזונדער נאָמען: עדות, משפטים און חוקים [25]. „עדות" איז דער סוג מצות וואָס זאָגן עדות אויף געוויסע ענינים — אויף בריאת שמים וארץ, אויף יצי"מ, (אַזוי ווי שבת, תפלין) וכדומה. „משפטים" זיינען כולל די מצות וואָס „אלמלא ניתנה תורה" וואָלט מען זיי אַליין פאַרשטאַנען דורך משפט שכלי; און „חוקים" זיינען די מצות וועלכע זיינען דורכאויס גזירת המלך: זיי האָבן ניט קיין אָרט אין שכל ניט אַלס משפטים און אויך ניט אַלס עדות, נאָר ענינים איז „גזירה גזרתי חוקה חקקתי".

אין לשון הקודש — וואָס איז ניט קיין לשון הסכמי — זיינען אַלע ענינים בדיוק, איז וויבאַלד די מצות וועלכע האָבן ניט קיין אָרט אין שכל הייסן מיט'ן נאָמען חוקים, וואָס לשון „חוקה" האָט אויך דעם אָפטייטש פון חקיקה (ווי ער איז מבאר אין לקו"ת [26] אין דעם ווערט „בחקותי"), דאַרף מען זאָגן אַז ס'איז דאָ אַ תוכן־דיקע שייכות צווישן דעם ענין פון חוקה למעלה מהשכל און ענין החקיקה.

די הסברה בזה:

דער כללות־דיקער אונטערשייד צווישן מלאכת החקיקה און כתיבה איז

---

23) משלי ו, כג.

24) שהיא לא כתלמוד בבלי שעלי' נאמר במחשכים הושיבני (סנהדרין כד, א).

25) נתבאר בארוכה בד"ה ויקם עדות וד"ה אם בחקותי ה"ש"ת, ובכ"מ.

26) ריש פרשתנו.

אין דעם, וואָס ביי חקיקה פאַדערט זיך מער כח און אַנשטרענגונג ווי ביי כתיבה. דיבור איז בלויז מעשה זוטא[27], כתיבה איז שוין אַ מעשה שלם, אַבער דאָך דאַרף מען ביי כתיבה ניט האָבן אַזוי פיל כח און אַנשטרענגונג ווי ביי חקיקה. דערמיט איז מובן וואָס די מצות וואָס זיינען בלויז גזירות המלך ווערן אַנגערופן חוקים מלשון חקיקה, וויילע דער קיום פון אַ זאַך וואָס לייגט זיך ניט אין שכל, ביז צו — היפך השכל, איז אַן עבודה קשה, אַ סאָך שוועראָר ווי דער קיום פון אַ זאַך וואָס איז עפ"י שכל[28].

ועפ"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק אַז דער לשון „בחקותי", וועט ער ווערט באָנוצט אויף תורה מיינט (ניט לימוד התורה סתם, נאָר) עמל תורה, וויילע חוקה מלשון חקיקה ווייזט אויף אַ שוועראָר אַרבעט, עמל.

און בשעת ער לערנט תורה מיט אַ האַרעוואָניע — מיט דער עבודה קשה פון „חקיקה" — פועל'ט עס אַ חקיקה[29] אין האָרץ פון דעם לומד התורה, אַז אפילו וועט לבו כלב האבן, איז אויב ער האַרעוועט אין תורה, ווערט זיין פאַר־שטיינערט האָרץ דורכגעקריצט און דורכגעריבן דורך דעם עמל בתורה — אבנים שחקו מים[30].

ח. אין תורה זיינען דאָך אַלע ענינים מכוון ומדוייק בתכלית, איז וויבאַלד אַז עמל תורה הייסט מיט'ן לשון חוקה, דער זעלבער לשון וועלכער עס ווערט באָנוצט אויף מצות שלמעלה מהשכל, איז דאָס גופא אַ הוכחה, אַז דער טעם וואָס עמל תורה הייסט חוקה, איז (ניט בלויז מצד דעם וואָס זי איז אַ עבודה קשה כנ"ל, נאָר אויך) מצד דעם וואָס דער עמל תורה איז פאַרבונדן מיט למעלה מהשכל[31]:

אע"פ אַז דער לימוד פון תושבע"פ מוז זיין אין הבנה והשגה דוקא[32], און אויב מען פאַרשטייט ניט וואָס מען לערנט, קען מען אויף דעם קיין ברכת התורה ניט מאַכן[33] — אעפ"כ איז דער עמל תורה פאַרבונדן מיט למעלה מהשכל. ואדרבה: דוקא אין „בחקותי" — שלמעלה מהשכל — דריקט זיך אויס דער „עמלים בתורה".

און דאָס איז אין צוויי ענינים[34]:

א) דער „עמל בתורה" דאָרף זיין מערער ווי עס לייגט זיך בשכלו: בשעת מ'לערנט בלויז אויף וויפל עס פאַדערט דער שכל, הייסט עס ניט קיין ריכטי־גער עמל. ב) דער עמל בתורה ברייגט

---

27) ראה סנהדרין סה, א. כריתות ג, ב.

28) בלקו"ת (פרשתנו מז, ד) — ועד"ז בד"ה ויקם עדות שם פ"ב — מבואר שייכות מצות אלו לחקיקה (הנעשית בהאבן טוב) מצד הפעולה שנעשית על ידם, שגורמים חקיקה בנפה"ב. וכאן מבואר, שגם קיום (פעולת) מצות אלו היא דוגמת פעולת החקיקה, וראה לקו"ש ח"ג ע' 1014.

29) כל הענינים שבתורה הם בתכלית הדיוק לכל פרטיהם. ומזה מובן, שלשון הכתוב „בחקותי", שפירושו הוא (גם) מל' „חקיקה" בנוגע לימוד התורה, הוא בין בנוגע לעבודת האדם שבחקיקה — עמל תורה, ובין בנוגע לפעולת החקיקה בהאב"ט — שהעמל תורה חוקקת את לב האבן שבו (וכמו שנתבאר בהערה שלפנ"ז בנוגע למצות דחוקים).

30) ראה אדר"נ פי"ו, ב.

31) ראה גו"א בפרש"י, ובאוה"ח כאן.

32) ראה זהר פרשתנו (קיג, א) דאם בחוקותי תלכו דא תושבע"פ (ובלקוטי"צ שם). ובדברי דוד להט"ז (בפסוק יד) שעמלים בתורה הוא תושבע"פ, ולהעיר מאוה"ח עה"פ בתחלתו.

33) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. לקו"ת ויקרא ה, ב. ולהעיר מע"ז יט, א. בונה ירושלים סי' סג (מאמרי אדה"ז — הקצרים ע' תקנט).

34) ענין הראשון — בנוגע לעבודת העמל תורה, והשני — בנוגע להתוצאה מזה. וראה לעיל הערות 28, 29.

אים צו דער הנחה והשגה אז אויך די ענינים וועלכע ער פארשטייט יא בשכלו, זיינען אין אמת'ן העכער פון השגה (וכמאמר [35] תכלית הידיעה שלא נדעך, וואס אזוי ווי דאס איז בנוגע דעם אויבערשטן, עד"ז איז עס אויך בנוגע תורה — חכמתו ית', וואס הוא וחכמתו אחד. וכמש"כ הרמב"ם [36], ובמילא „כשם [37] שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג בוראו [38] כך אינו יכול להשיג" חכמתו, וכמש"נ [39]: ונעלמה מעיני כל חי —

איז אויב ער מיינט אז ער האט תכלית הידיעה אין תורה, איז עס א באוויז אז ביי אים פעלט דער עמל בתורה),

וכמאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר [40], אז אויך די ענינים מושגים זיינען אזוי ווי חוקים.

וואס עפ"ז וועט ווערן רעכט וואס ער זאגט אויף לימוד התורה דעם לשון „בחקותי תלכו", כאטש אז ער מיינט דאך דא דעם לימוד פון יעדער ענין שבתורה, ניט בלויז דעם לימוד פון חוקים נאר אויך פון עדות און משפטים [41] — ווייל דורכן עמל בתורה קומט מען צו דער הכרה אז אויך משפטים זיינען חוקים.

(משיחת ש"פ בחקותי תשכ"ה)

---

35) ראה בחינות עולם ח"ז פ"ב. עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה קצא, ב.

36) הל' יסוה"ת פ"ב ה"י. הל' תשובה ספ"ה. וראה ג"כ מו"נ ח"א פמ"ח. שם ח"ג פ"כ. שמונה פרקים פ"ח.

37) ראה שער היחוה"א פ"ד. שם פ"ח.

38) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"י. פ"ב ה"ח. ובכ"מ.

39) איוב כח, כא. וראה תניא קו"א סד"ה דוד זמירות.

40) ד"ה ויקם עדות ש"ת ע' 57. — בענין קיום המצות, אבל מכיון שגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, צריך לומר, שזה שקיום המצות דמשפטים הוא באופן דחוקים הוא מצד שרשם בתורה, שגם הלימוד דמשפטים הוא כמו הלימוד דחוקים.

41) ובפרט, שמצות דסוג חוקים שבתורה הוא קטן (בכמות) לגבי סוג המשפטים. ונוסף לזה: מכיון שהמדובר כאן הוא בנוגע „עמל תורה" (ובפרט לפי מה שנתבאר (ס"ב) שמ"ש „בחקותי תלכו" הכוונה רק „שתהיו עמלים בתורה", דאילו לימוד התורה סתם נכללת היא ב„ואת מצותי תשמרו"), הרי ענין העמל בתורה הוא בעיקר בטעמי התורה וכו' (ולא בנוגע לידיעת ההלכות עצמם), וזהו בחלק המשפטים דוקא.